

MỘT SỐ BIỆN PHÁP NÂNG CAO CHẤT LƯỢNG CÔNG TÁC GIÁO DỤC CHÍNH TRỊ TƯ TƯỞNG, ĐẠO ĐỨC, LỐI SỐNG CHO HỌC SINH TRUNG HỌC PHỔ THÔNG HIỆN NAY

Trần Đình Phụng

Trường Đại học An Giang - Đại học Quốc gia Thành phố Hồ Chí Minh
Email: akphung126@gmail.com

Article History

Received: 23/12/2019

Accepted: 20/01/2020

Published: 20/4/2020

Keywords

Education, politics, thought,
ethics, life style, high school.

ABSTRACT

Educating political ideology, morality, and lifestyle in high school is a long and complex task, which is influenced by many different factors and has an important influence on the student's personality formation. The article presents the importance of political, ideological, ethical and lifestyle education for high school students and some measures to improve the quality of political, ideological and ethical education for high school students today.

1. Mở đầu

Công cuộc đổi mới căn bản và toàn diện GD-ĐT Việt Nam hiện nay đòi hỏi giáo dục phổ thông phải thực hiện mục tiêu tập trung phát triển trí tuệ, thể chất, hình thành phẩm chất, năng lực công dân; phát hiện và bồi dưỡng năng khiếu, định hướng nghề nghiệp cho học sinh (HS); nâng cao chất lượng giáo dục toàn diện, chú trọng giáo dục lý tưởng, truyền thống, đạo đức, lối sống, kỹ năng ngoại ngữ, tin học, năng lực và kỹ năng thực hành, vận dụng kiến thức vào thực tiễn; phát triển khả năng sáng tạo, tự học, khuyến khích học tập suốt đời.

Để thực hiện được mục tiêu trên đòi hỏi nhà trường phổ thông phải thực hiện tốt công tác giáo dục chính trị tư tưởng, đạo đức, lối sống (GDCTTT, ĐĐ, LS) cho HS. Đây là công tác có ảnh hưởng lớn đến sự hình thành nhân cách toàn diện của HS cũng như vận mệnh của quốc gia, dân tộc, vì vậy, *“không được xao lãng một phút nào cái mục đích cuối cùng của chúng ta, phải luôn luôn tuyên truyền, bảo vệ khỏi mọi sự xuyên tạc và phát triển hơn nữa của giai cấp vô sản - học thuyết của chủ nghĩa xã hội khoa học, tức là chủ nghĩa Mác”* (Lênin, 1978, tr 336). Công tác GDCTTT, ĐĐ, LS cũng là quá trình tuyên truyền, giác ngộ lý luận chính trị, tăng cường ý thức chính trị cho quần chúng nói chung và HS nói riêng để họ thấm nhuần, tin tưởng và hành động sáng tạo.

2. Kết quả nghiên cứu

2.1. Tầm quan trọng của công tác giáo dục chính trị tư tưởng, đạo đức, lối sống cho học sinh ở trường trung học phổ thông hiện nay

HS trung học sẽ là nguồn lao động cơ bản, chủ nhân tương lai của nước nhà. Họ rất cần được quan tâm đào tạo, giáo dục, bồi dưỡng về mọi mặt và tạo mọi điều kiện để trở thành những người tiêu biểu cho thế hệ con người mới. Trong sự nghiệp cách mạng, Đảng ta luôn đánh giá cao vai trò của thanh niên nói chung, HS trung học nói riêng. Nghị quyết Trung ương VII, Khoá X của Đảng đã khẳng định: *“Thanh niên là lực lượng xã hội to lớn, một trong những nhân tố quan trọng quyết định tương lai, vận mệnh dân tộc... công tác thanh niên là vấn đề sống còn của dân tộc”* (Đảng Cộng sản Việt Nam, 2008).

Đảng và Nhà nước ta luôn quan tâm đến công tác GDCTTT, ĐĐ, LS cho thanh niên nhằm giáo dục lý tưởng cách mạng, nâng cao bản lĩnh chính trị, xây dựng những lớp người kế tục trung thành với lý tưởng cách mạng của Đảng và của cách mạng Việt Nam. Báo cáo chính trị tại Đại hội X của Đảng nhấn mạnh: *“Coi trọng bồi dưỡng cho HS, sinh viên khát vọng mãnh liệt xây dựng đất nước giàu mạnh, gắn liền quá trình lập nghiệp của bản thân với tương lai của cộng đồng, của dân tộc, trau dồi cho HS, sinh viên bản lĩnh, phẩm chất và lối sống của thế hệ trẻ Việt Nam hiện đại”*. Công tác GDCTTT, ĐĐ, LS phải hình thành và củng cố lý tưởng đúng đắn, cao đẹp cho thanh niên là phần đầu vì một nước Việt Nam xã hội chủ nghĩa *“dân giàu, nước mạnh, dân chủ, công bằng, văn minh”*.

Công tác GDCTTT, ĐĐ, LS ở trường trung học phổ thông là một bộ phận cấu thành của quá trình tổ chức dạy và học; là bộ phận quan trọng nhất góp phần hình thành nhân cách, phẩm chất, lối sống cho HS theo mục tiêu giáo dục: *“Phát triển toàn diện con người Việt Nam có đạo đức, tri thức, văn hóa, sức khỏe, thẩm mỹ và nghề nghiệp; có phẩm chất, năng lực và ý thức công dân; có lòng yêu nước, tinh thần dân tộc, trung thành với lý tưởng độc lập dân tộc và chủ nghĩa xã hội; phát huy tiềm năng, khả năng sáng tạo của mỗi cá nhân; nâng cao dân trí, phát triển nguồn nhân lực, bồi dưỡng nhân tài, đáp ứng yêu cầu của sự nghiệp xây dựng, bảo vệ Tổ quốc và hội nhập quốc tế”* (Quốc

hội, 2019). Công tác này đòi hỏi phải tiến hành một cách liên tục, thường xuyên và trở thành một trong những nội dung không thể thiếu trong giáo dục ở trường học nhằm tạo ra lớp người “vừa hồng, vừa chuyên” như mong muốn của Bác Hồ. Công tác giáo dục đạo đức, lối sống cho HS trong thời gian qua đã đạt được nhiều kết quả quan trọng, song vẫn còn tồn tại nhiều bất cập và chưa thực sự được coi trọng.

2.2. Một số biện pháp nâng cao chất lượng công tác giáo dục chính trị tư tưởng, đạo đức, lối sống cho học sinh trung học phổ thông hiện nay

Công tác GDCTTT, ĐĐ, LS cho HS ở nhà trường trung học phổ thông hiện nay là một quá trình quản lý phức tạp với nhiều nội dung, nhiều khâu, liên quan đến nhiều lực lượng. Để nâng cao chất lượng công tác này cần thực hiện đồng bộ một số biện pháp cơ bản sau:

2.2.1. Tăng cường sự lãnh đạo của các cấp ủy Đảng đối với công tác giáo dục chính trị tư tưởng, đạo đức lối sống cho học sinh

Muốn tăng cường sự lãnh đạo của Đảng ủy, Ban Giám hiệu đối với việc đổi mới công tác GDCTTT, ĐĐ, LS, trước hết phải có sự thay đổi về nhận thức, tư duy. Đảng ủy, Ban Giám hiệu phải nâng cao nhận thức về tầm quan trọng của môn Giáo dục công dân đối với sự hình thành và phát triển nhân cách của HS; thực hiện tự phê bình, phê bình, làm cho mỗi cán bộ, đảng viên thực sự là tấm gương để HS noi theo; kiên quyết phê phán, bác bỏ các quan điểm sai trái, thù địch có hại đến độc lập chủ quyền và định hướng xã hội chủ nghĩa của nước ta.

Đảng ủy và Ban Giám hiệu cần phải nhận thức đúng về nguyên lý của giáo dục hiện đại là: *khoa học hoá, nhân văn hoá, dân chủ hoá và xã hội hoá quá trình giáo dục*. Từ đó, họ là người khởi xướng, chỉ đạo, điều hành, phối hợp và tạo những điều kiện cần thiết để nâng cao chất lượng, hiệu quả GDCTTT, ĐĐ, LS cho HS. Đảng ủy, Ban Giám hiệu phải quan tâm đến công tác GDCTTT, ĐĐ, LS cho HS, làm cho công tác này ngày càng chuẩn hóa, khoa học; xây dựng đội ngũ cán bộ làm công tác GDCTTT, ĐĐ, LS trong nhà trường ngày càng mang tính chuyên nghiệp.

Trước hết, cần quan tâm chỉ đạo hoạt động dạy học nói chung và giảng dạy môn Giáo dục công dân một cách quy củ, bài bản, khoa học. Cụ thể, cần bố trí cán bộ đủ năng lực chuyên môn, phẩm chất đạo đức giảng dạy môn Giáo dục công dân, đảm bảo truyền đạt kiến thức một cách đầy đủ, khoa học và mang tính giáo dục cao; khắc phục tình trạng kiêm nhiệm, không chuyên nghiệp trong đội ngũ cán bộ làm công tác GDCTTT, ĐĐ, LS; đồng thời, cũng cần quan tâm đến việc bồi dưỡng nâng cao trình độ, năng lực sư phạm, phẩm chất đạo đức cho đội ngũ giáo viên, tạo điều kiện, môi trường làm việc giúp họ có cơ hội nâng cao kiến thức chuyên môn, nghiệp vụ sư phạm, kinh nghiệm thực tế, chủ động thực hiện chương trình đào tạo, tăng cường sức cảm hóa HS qua nhân cách của người giáo viên.

Tạo môi trường thuận lợi cho HS học tập, rèn luyện. Đảng ủy và Ban Giám hiệu các nhà trường cần tiếp tục quan tâm đến việc nắm tình hình diễn biến tư tưởng, xây dựng môi trường văn hoá phục vụ công tác tư tưởng, chính trị trong nhà trường. Các nghị quyết, chương trình hành động và công tác đoàn thể quần chúng phải chú ý đến nhiệm vụ GDCTTT, ĐĐ, LS cho HS. Đây mạnh cuộc vận động “Kỷ cương - Tình thương - Trách nhiệm” để góp phần cùng cố và nâng cao trách nhiệm của cán bộ, giáo viên đối với sự nghiệp giáo dục nói chung và GDCTTT, ĐĐ, LS cho HS nói riêng.

2.2.2. Quán triệt nguyên tắc giáo dục chính trị tư tưởng, đạo đức, lối sống cho học sinh đến tất cả các lực lượng giáo dục trong trường học

Công tác GDCTTT, ĐĐ, LS cần đảm bảo tính định hướng chính trị trong mọi hoạt động giáo dục của nhà trường. Yêu cầu của quá trình GDCTTT, ĐĐ, LS phải đảm bảo sự định hướng chính trị trong tất cả các hoạt động giáo dục với mục tiêu là làm cho hệ tư tưởng của chủ nghĩa Mác - Lênin, tư tưởng Hồ Chí Minh trở thành nền tảng tinh thần của đời sống xã hội, hình thành ở HS thế giới quan khoa học, nhân sinh quan cách mạng, tin tưởng vào sự lãnh đạo của Đảng và sự nghiệp đổi mới; rèn luyện bản lĩnh chính trị vững vàng, thái độ không khoan nhượng đối với hệ tư tưởng phản cách mạng, khắc phục thói thụ động và thờ ơ với chính trị; thúc đẩy tính tích cực, tự giác của quần chúng tham gia vào các phong trào hành động cách mạng.

Tiêu chuẩn hàng đầu của giáo dục nói chung và GDCTTT, ĐĐ, LS nói riêng là phải gắn liền với việc làm, hiểu biết với hành động. Có thể nói: “*Nhà giáo dục lớn nhất vẫn là thực tiễn, nhà trường lớn nhất vẫn là cuộc đời. Không có gì làm mất uy tín của giáo dục hơn là sự tách rời giữa lời nói với việc làm, giữa lý luận và thực tiễn*” (C. Mác và Ph. Ăngghen, 1995, tr 109). Với ý nghĩa đó, việc tổ chức một cách hợp lý, có kế hoạch các chương trình, phong trào hoạt động nhằm GDCTTT, ĐĐ, LS cho HS như: tham quan thực tế chính trị - xã hội; tuyên truyền, phổ biến kiến thức thời sự chính trị - xã hội; tạo nguồn, bồi dưỡng, giới thiệu đối tượng kết nạp Đoàn, kết nạp Đảng; các

hoạt động phong trào HS tình nguyện; các phong trào thi đua; kết hợp các hoạt động văn hóa, văn nghệ, thể dục thể thao với giáo dục truyền thống trong trường học... là việc làm hết sức cần thiết để nâng cao chất lượng GDCTTT, ĐĐ, LS cho HS.

2.2.3. Phối hợp chặt chẽ giữa nhà trường, gia đình và xã hội trong giáo dục chính trị tư tưởng, đạo đức, lối sống cho học sinh

Để tác động làm thay đổi tư tưởng, hành vi của HS theo hướng tích cực, cần có sự phối hợp chặt chẽ giữa nhà trường, gia đình và xã hội để xây dựng nội dung giáo dục phù hợp với nhu cầu và hứng thú của HS; tạo được ấn tượng, lôi cuốn, làm nảy sinh nhu cầu nhận thức và tu dưỡng, rèn luyện đạo đức, lối sống. GDCTTT, ĐĐ, LS cho HS cần phải có sự kiên trì, tạo ra những ảnh hưởng thường xuyên và thống nhất của các lực lượng giáo dục (gia đình, nhà trường, xã hội, các phương tiện truyền thông, Internet...).

Nhà trường với vai trò chủ thể, cần thực hiện các hoạt động GDCTTT, ĐĐ, LS cho HS thông qua nhiều hoạt động: - Tích hợp nội dung giáo dục đạo đức theo đặc thù của từng môn học, đặc biệt là môn Giáo dục công dân, Ngữ văn, Lịch sử...; - Tổ chức các hoạt động ngoại khóa, câu lạc bộ, biểu dương những tấm gương đạo đức trong giờ sinh hoạt chào cờ, sinh hoạt lớp, hoạt động ngoài giờ lên lớp để thu hút đông đảo HS tham gia, nhằm trang bị cho đầy đủ các em về nhận thức, thái độ tình cảm, hành vi và kỹ năng phù hợp nhằm phát huy tối đa hiệu quả giáo dục và rèn luyện nhân cách cho HS.

Để biện pháp được triển khai hiệu quả, cần xây dựng được mối liên hệ chặt chẽ, gắn bó giữa nhà trường và các lực lượng giáo dục trong GDCTTT, ĐĐ, LS cho HS, tạo các hoạt động thiết thực, đáp ứng được nhu cầu, nguyện vọng của HS; thống nhất các nội dung, chủ đề giáo dục để tác động đồng bộ đến HS bằng nhiều hình thức. Các chủ đề giáo dục cần được triển khai sâu rộng, toàn diện, có hệ thống từ Trung ương đến các địa phương, từ bên ngoài xã hội đến trường học, từ các phương tiện truyền thông đại chúng đến tiếp xúc thường nhật để tạo ra sự tác động thường xuyên tới ý thức HS, tạo ra được sự tự nguyện, tự giác trong việc tiếp nhận sự giáo dục.

Nhà trường kết hợp với xã hội xây dựng môi trường giáo dục lành mạnh ở cộng đồng dân cư, chủ động xây dựng cơ chế phối hợp giữa nhà trường và gia đình HS, giữa nhà trường và các lực lượng xã hội, giữa gia đình HS và các lực lượng xã hội. Giáo viên chủ nhiệm là đại diện của nhà trường cần có quan hệ gần gũi, nắm bắt tâm lý, tình cảm của HS để cùng phối hợp với gia đình trong giáo dục đạo đức, lối sống, động viên, khích lệ các em tu dưỡng đạo đức để trở thành những người công dân có ích.

Đồng thời, nhà trường cần phát huy những hình thức giáo dục nhằm thay đổi tư tưởng, hành vi của HS một cách tự giác thông qua những hành vi giao tiếp, ứng xử và nhân cách mẫu mực của người thầy. Có thể nói, để quá trình GDCTTT, ĐĐ, LS cho HS đạt hiệu quả cao thì phẩm chất đạo đức, lí tưởng chính trị và nghề nghiệp, tài năng, đức độ của người thầy có ảnh hưởng rất lớn đến sự hoàn thiện nhân cách của trò. Bởi vậy, cần xây dựng môi trường sư phạm lành mạnh, nhân ái trong nhà trường; đội ngũ giáo viên không chỉ cần giỏi về chuyên môn mà còn phải là người có phẩm chất cao thượng, là tấm gương sáng cho HS noi theo.

Hiện nay, Internet là môi trường ảnh hưởng sâu rộng đến HS và rất khó kiểm soát. Vì vậy, sự phối hợp giữa nhà trường - gia đình - xã hội sẽ tạo ra sức mạnh để ngăn ngừa những ảnh hưởng tiêu cực từ Internet, mạng xã hội đến tư tưởng, hành vi, đạo đức, lối sống của HS như: ảnh hưởng từ âm mưu và thủ đoạn diễn biến hòa bình của các thế lực thù địch, từ lối sống thực dụng, những hành vi văn hóa thiếu lành mạnh, những thông tin sai lệch, không chính thống... nhằm bôi nhọ chế độ, suy giảm lòng tin vào sự lãnh đạo của Đảng để dần dần chuyển hóa tư tưởng và hành vi của HS, làm phai nhạt chính trị, tư tưởng ở thế hệ trẻ, thậm chí có thể khiến các em trở thành những phân tử phản động chống lại đất nước và dân tộc.

2.2.4. Xây dựng nội dung và phương pháp giáo dục chính trị tư tưởng, đạo đức, lối sống cho học sinh một cách đa dạng, phù hợp với tâm, sinh lí của các em

Để GDCTTT, ĐĐ, LS cho HS trong giai đoạn hiện nay, nội dung giáo dục phải phù hợp với nhu cầu, hứng thú của HS. Cần tập trung giáo dục những nội dung chính như: lòng yêu nước, tinh thần tự hào dân tộc, những giá trị đạo đức dân tộc; giáo dục HS trách nhiệm và nghĩa vụ đối với bản thân, gia đình, xã hội; học tập tấm gương đạo đức cách mạng của Bác Hồ, thực hiện tốt 5 điều Bác Hồ dạy thiếu niên nhi đồng...

Sử dụng nhiều phương pháp gợi mở và hướng dẫn người học tiếp nhận nội dung giáo dục; các ví dụ trong giáo dục phải điển hình, sinh động, có sức cảm hóa, chú ý sử dụng gương người thật việc thật, những tấm gương đạo đức mang tầm vóc thời đại để giáo dục HS; phải hạn chế sự truyền thụ thông tin một chiều, thầy giảng, trò chép; đồng thời tăng cường đối thoại, giao lưu giữa thầy và trò, tạo nên sự thông hiểu lẫn nhau, tăng cường tổ chức các hoạt động giáo dục để HS tự trải nghiệm là cách tốt nhất để thay đổi tư tưởng, hành vi.

GDCTTT, ĐĐ, LS cho thế hệ trẻ là một công tác quan trọng, có quan hệ mật thiết đến sự tồn vong và phát triển của Đảng, của dân tộc. Đây là công tác mang tính chất lâu dài, đầy trách nhiệm của tất cả các ngành, các cấp, của toàn xã hội. Việc hình thành phẩm chất chính trị cho HS là quá trình cần sự tỉ mỉ, kiên nhẫn theo kiểu “mưa dầm thấm lâu”, thông qua nhiều biện pháp khác nhau nhằm khơi gợi được tình cảm, hứng thú, sự tham gia tích cực của HS vào các hoạt động mang tính tự nguyện, làm cho những nội dung giáo dục được thấm thấu dần dần để thay đổi tư tưởng và hành vi của HS một cách tự nhiên.

3. Kết luận

GDCTTT, ĐĐ, LS là công tác chịu sự ảnh hưởng và tác động của nhiều yếu tố, trong đó có yếu tố mang tính tự giác, có kế hoạch, có mục tiêu, có tổ chức, song cũng có những yếu tố mang tính tự phát. Do vậy, trong việc GDCTTT, ĐĐ, LS cho HS hiện nay, cần phải nắm bắt và phát huy tổng lực của các yếu tố tích cực và hạn chế tác động của những yếu tố tiêu cực, ảnh hưởng đến quá trình GDCTTT, ĐĐ, LS của HS. Các cấp lãnh đạo nhà trường cần phải coi trọng tính đồng bộ trong các hoạt động, các môi trường giáo dục, đặc biệt là môi trường Internet, mạng xã hội. Đây là một công việc lâu dài, phức tạp, cần phải kiên trì, nhẫn nại và không thể nóng vội. GDCTTT, ĐĐ, LS cho HS hiện nay đòi hỏi tăng cường sức thuyết phục của giáo dục lí luận chính trị, sức cảm hóa của các nhân tố giáo dục trong nhà trường để chỉ đạo các hoạt động thực tiễn, kết hợp truyền thông đại chúng và tăng cường yếu tố tự giáo dục, tự tu dưỡng của HS.

Tài liệu tham khảo

- Ban Bí thư Trung ương Đảng (2000). *Hồ Chí Minh toàn tập, tập 9*. NXB Chính trị Quốc gia - Sự thật.
- Ban Bí thư Trung ương Đảng (2001). *Đảng Cộng sản Việt Nam với công tác vận động thanh niên trong thời kỳ công nghiệp hóa, hiện đại hóa đất nước*. NXB Chính trị Quốc gia - Sự thật.
- C. Mác và Ph. Ăngghen toàn tập, tập 21 (1995). NXB Chính trị Quốc gia - Sự thật.
- Đảng Cộng sản Việt Nam (2008). *Văn kiện Hội nghị lần thứ VII Ban Chấp hành Trung ương khóa X*. NXB Chính trị Quốc gia - Sự thật.
- Hoàng Phúc - Đinh Thế Thanh Tú (2012). *Giáo dục lối sống có văn hóa và tầm quan trọng trong việc hình thành phẩm chất con người mới xã hội chủ nghĩa*. Tạp chí Giáo dục, số 300, tr 14-16.
- Lê Duy Hùng (2013). *Giáo dục đạo đức cho học sinh trung học phổ thông: Thực trạng, nguyên nhân và giải pháp*. Tạp chí Khoa học, Trường Đại học Sư phạm Thành phố Hồ Chí Minh, số 50, tr 29-37.
- Lênin toàn tập, tập 6* (1978). NXB Tiến bộ, Moskva.
- Nguyễn Thị Thanh Tùng - Trần Ngọc Viên (2018). *Tinh thần thi đua yêu nước cho thanh niên Việt Nam hiện nay theo tư tưởng, đạo đức, phong cách Hồ Chí Minh*. Tạp chí Giáo dục, số đặc biệt tháng 9, tr 5-8.
- Phạm Hùng (2017). *Tư tưởng Hồ Chí Minh về nguyên tắc giáo dục: kết hợp giữa gia đình, nhà trường, xã hội trong thực hành giáo dục và yêu cầu đặt ra hiện nay*. Tạp chí Giáo dục, số 418, tr 1-3.
- Phạm Tất Dong - Mai Kim Thanh - Nguyễn Đức Mạnh (2000). *Nghiên cứu đặc điểm, nhu cầu phát triển của trẻ em Việt Nam trong thời kỳ mới*. Ủy ban Bảo vệ và chăm sóc trẻ em Việt Nam.
- Quốc hội (2019). *Luật Giáo dục, Luật số 43/2019/QH14 ngày 14/6/2019*.
- Trần Thu Thảo (2010). *Cẩm nang giáo dục đạo đức, lối sống và phòng chống bạo lực trong nhà trường*. NXB Văn hóa - Thông tin.
- Trần Văn Sơn (2019). *Thực trạng và biện pháp giáo dục đạo đức cho học sinh trung học phổ thông quận Thốt Nốt, thành phố Cần Thơ*. Tạp chí Giáo dục, số đặc biệt tháng 7, tr 83-88.